

Nr 20.

Ankom till riksdagens kansli den 20 april 1945 kl. 10 fm.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till stödjande av lin- och hampodlingen m. m.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 9 mars 1945 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 201, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

att för budgetåret 1945/46

1) å riksstaten under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Vissa undersökningar rörande lin- och hampberedningen ett reservationsanslag av 20 000 kronor;

b) till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar ett reservationsanslag av 145 000 kronor;

c) till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm ett reservationsanslag av 1 961 000 kronor;

d) till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Särskilt bidrag till Sveriges utsädesförening för kvalitetsundersökning av lin m. m. ett anslag av 50 000 kronor;

2) å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till Hemslöjdslånefonden anvisa ett investeringsanslag av 400 000 kronor.

I. Åtgärder för stödjande av odlingen av lin och hampa.

Genom beslut av 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 132; r. skr. nr 171) medgavs att lån till anläggande av lin- och hampberedningsanstalter finge beviljas från hemslöjdslånefonden. Till förstärkande av fonden anvisades för budgetåret 1940/41 å kapitalbudgeten ett anslag å 300 000 kronor. Riksdagen medgav tillika, att viss garanti finge lämnas rörande priserna för frö och oljelin. De ändrade bestämmelserna rörande lån från hemslöjdslånefonden utfärdades genom kungörelse den 21 juni 1940 (nr 605).

1940 års urtima riksdag (prop. nr 51; r. skr. nr 67) anvisade å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 till hemslöjdslånefonden ett anslag av 1 500 000 kronor. I samband härmed beslöts tillika att lämna linod-

lingen ytterligare stöd genom prisgaranti. Enligt detta beslut skulle priset på linhalm under treårsperioden 1941—1943 för kvalitetsklass I garanteras utgöra 80 procent av inlösningspriset för råg av motsvarande års skörd, dock med den begränsning att statligt stöd icke skulle utgå med högre belopp än 200 kronor per hektar spånadslin. Vissa jämkningar i bestämmelserna om lån godkändes även av riksdagen. Kungörelse härom utfärdades den 22 november 1940 (nr 952).

Vid 1941 års riksdag (prop. nr 333; r. skr. nr 501) medgavs, att för uppförande av lin- och hamperedningverk statsbidrag utan återbetalningsskyldighet skulle kunna lämnas. Å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisades dels för sistnämnda ändamål ett anslag av 500 000 kronor och dels såsom förstärkning av hemslöjdslånefonden ett anslag av 1 500 000 kronor. Tillika medgav riksdagen, att prisgaranti för hamphalm finge lämnas. Detta beslut innebar, att priset på hamphalm under femårsperioden 1942—1946 för kvalitetsklass I garanterades utgöra 50 procent av inlösningspriset för råg av motsvarande års skörd, dock med samma begränsning som beslutats i fråga om linhalm. I anslutning till detta beslut utsträcktes tiden för garantien för linhalm t. o. m. år 1946. Vissa ändringar skulle även genomföras i fråga om bestämmelserna rörande lån från hemslöjdslånefonden. Kungörelser utfärdades den 13 mars 1942 dels beträffande dessa ändringar (nr 152) och dels angående statsbidrag för anläggande av lin- eller hamperedningsanstalter (nr 153).

Å riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisade 1942 års riksdag ett anslag av 1 000 000 kronor till hemslöjdslånefonden.

1943 års riksdag (prop. nr 2 och 344; r. skr. nr 20 och 474) har till bidrag till lin- eller hamperedningsanläggningar anvisat dels å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 ett anslag av 800 000 kronor och dels å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 ett anslag av 130 000 kronor. Härjämte ha (prop. nr 2 och 344; r. skr. nr 20 och 474) å sistnämnda tilläggsstater till förstärkning av hemslöjdslånefonden anvisats 3 000 000 respektive 600 000 kronor. Vid 1943 års riksdag (prop. nr 176; r. skr. nr 178) höjdes vidare maximibeloppet för statsbidrag till upprätthållande av garantipriset på lin- och hamphalm till 450 kronor per hektar för lin samt till 350 kronor per hektar för hampa. I samband härmed beslöt riksdagen att garantitiden skulle omfatta en period av fem år från amorteringstidens början för vederbörande beredningsanstalt, dock att garantitiden i intet fall finge utsträckas längre än till år 1950.

1944 års riksdag (prop. nr 103; r. skr. nr 314) har för budgetåret 1944/45 anvisat ett anslag av 250 000 kronor till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till lin- eller hamperedningsanläggningar samt ett anslag av 1 400 000 kronor till hemslöjdslånefonden.

För närvarande finnas inom landet 8 lin- och hamperedningsanstalter. Av dessa ha 5 linberedningsanstalter och 2 hamperedningsanstalter påbörjat sin verksamhet under det att en sjätte linberedningsanstalt — i Mellansel — är under uppförande.

II. Åtgärder för främjande av försöksverksamhet beträffande lin och hampa.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkt 92, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1945/46 beräkna ett anslag av 15 600 kronor till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Särskilt bidrag till Sveriges utsädesförening för kvalitetsundersökning av lin m. m. Vidare torde erinras, att departementschefen i nämnda huvudtitel, punkterna 16—18, vid behandlingen av anslagen Lantbrukshögskolan: Avlöningar, Omkostnader och Materiel m. m. framhållit, att styrelsen för lantbrukshögskolan för budgetåret 1945/46 äskat medel till odlingsförsök med lin och hampa.

Från och med år 1940 har riksdagen årligen anvisat ett anslag av 15 600 kronor såsom särskilt bidrag till Sveriges utsädesförening för kvalitetsundersökning av lin m. m. Under anslagstiteln Befrämjande av fröodlingen m. m.: Vissa undersökningar rörande lin- och hampberedningen har därjämte 1942 års riksdag (prop. nr 316; r.skr. nr 415) anvisat ett anslag av 30 000 kronor samt 1945 års riksdag (prop. nr 2; r.skr. nr 19) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 ett anslag av 20 000 kronor.

III. Departementschefen.

Departementschefen har — efter redogörelse för inkomna framställningar i ärendet samt däröver avgivna yttranden — anfört och föreslagit följande:

»Såsom framgår av vad inledningsvis anförts ha statsmakterna under den nu pågående krisen lämnat odlingen av lin och hampa samt beredningen därav ett avsevärt stöd i syfte att få till stånd en inhemsk produktion av råvaror för lin- och hampindustrien i landet. Stödet har lämnats i form av dels prisgarantier för odlarna, dels lån och bidrag till uppförande av lin- och hampberedningsverk och dels vissa bidrag till försöksverksamhet. I fråga om linet torde nämnda stödåtgärder i stort sett ha fyllt sitt ändamål. Emellertid föreligga, såsom linnämnden framhållit, vid några beredningsverk behov av ytterligare statsmedel för att möjliggöra vissa utbyggnader samt kompletteringar för rationalisering av driften. Däremot synes den i ärendet förbragta utredningen giva vid handen att stödåtgärderna icke äro tillräckliga för upprätthållande av den odling och beredning av hampa som i nuvarande försörjningsläge torde vara erforderlig. Det ekonomiska resultatet av den hittillsvarande verksamheten för beredning av hampa har icke varit tillfredsställande. Orsakerna härtill torde, såsom linnämnden anfört, ha varit flera. Vissa brister synas sålunda fortfarande vidlåda odlings- och beredningstekniken på detta område. Härtill kommer att halmskörden per arealenhet icke uppgått till mer än cirka hälften av den beräknade vilket haft till följd att beredningsverkens kapacitet ej kunnat utnyttjas på bästa ekonomiska sätt. Den senare tidens utveckling har allt mer understrukit betydelsen av försöksverksamhet beträffande odling och beredning av ifrågavarande spånads-

växter. Såsom nämnts torde för hampans del påtagliga brister förefinnas på odlings- och beredningsteknikens område men även för linets vidkommande synes det vara av vikt att produkternas kvalitet förbättras.

I de nu förevarande framställningarna ha medel äskats till bidrag och lån för utbyggnad och komplettering av vissa beredningsverk. Vidare har hemställts dels att anslag måtte anvisas till stödjande av priset å hamphalm av 1942—1944 års skördar för täckande av förluster i anslutning till tidigare medgiven statsgaranti, dels att hampperedningsanstalterna — Värmbol invid Katrineholm och Visby — tills vidare befriades från skyldighet att amortera ur hemslöjdslånefonden erhållna lån, dels att linnämnden skulle erhålla i uppdrag att med hampperedningsföretagen träffa avtal om avsättning av hamptåga och hamplånor, dels ock att importförbud måtte införas på tåga och lånor av hampa samt garner därav. Medel ha tillika äskats till kvalitetsundersökning av lin m. m. vid linlaboratoriet i Svalöv, till odlingsförsök med lin och hampa samt till undersökningar rörande lin- och hampperedningen.

Såsom jag vid tidigare tillfällen framhållit (prop. nr 344/1943 och 103/1944) synes den största försiktighet böra iakttagas vid utbyggandet av lin- och hampperedningsanstalterna. Med hänsyn till angelägenheten av att driften vid beredningsverken i nuvarande läge göres så effektiv som möjligt vill jag emellertid icke motsätta mig att medel nu anvisas till de av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen förordade utbyggnaderna och kompletteringarna. Mot linnämndens beräkningar av medelsbehovet för ifrågavarande ändamål, vilka beräkningar sluta å ett belopp av 545 000 kronor, varav 145 000 kronor avses såsom bidrag samt 400 000 kronor såsom lån, har jag intet att erinra. Därest riksdagen skulle bifalla vad jag sålunda förordat, torde det vid dispositionen av sagda belopp böra beaktas, att medel för uppförande av en reningsanläggning för rötvatten vid linberedningsverket i Växjö icke bör utgå under annan förutsättning än att beredningsföretaget måste gälda kostnaderna för reningsverket.

I enlighet med de framställda förslagen om anslagsanvisning till stödjande av priset å hamphalm av 1942—1944 års skördar, vilka förslag äro föranledda av den förutberörda statsgarantien, torde medel böra anvisas för nästa budgetår. Å riksstaten bör alltså för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln upptagas ett reservationsanslag av (645 000 + 644 350 + 671 650 =) 1 961 000 kronor. Anslaget torde böra benämnas Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm.

Med hänsyn till ovissheten rörande tillförseln av utländsk hampa under tiden närmast efter kriget finner jag mig i nu rådande läge böra förorda att ytterligare åtgärder vidtagas för tryggande av den inhemska produktionen av mjukfibrig hampa under produktionsåret 1945/46. Hampperedningsföretagen synas sålunda i anslutning till vad härutinnan föreslagits böra få anstånd med fullgörandet av intill den 1 juli 1946 förfallande amorteringar å ur hemslöjdslånefonden erhållna lån, ehuru fortsatt amortering enligt hittillsvarande plan utgjort förutsättningen för fastställandet av de nyss angivna odlingsbidragen. Vidare torde linnämnden böra erhålla i uppdrag att med sagda

företag träffa avtal om avsättning av hamptåga och hampblånor. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att förordna om importförbud å hampa och hampprodukter därest så skulle finnas påkallat för ordnande av handeln med dylika varor. I detta sammanhang vill jag erinra att Kungl. Maj:t genom beslut den 9 februari 1945 meddelat bestämmelser angående reglering av marknadspriset å mjukfibrig hampa. Det av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen framförda förslaget att en utredning skulle komma till stånd rörande den omfattning, i vilken den inhemska hampodlingen och hampberedningen borde bedrivas sedan importvägarna för hampa åter öppnats, torde jag framdeles ånyo få anmäla för Kungl. Maj:t.

I anslutning till vad linnämnden hemställt anser jag mig böra förorda att till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Särskilt bidrag till Sveriges utsädesförening för kvalitetsundersökning av lin m. m. för nästa budgetår upptages ett anslag av 50 000 kronor. Vid sådant förhållande synas några medel till odlingsförsök med lin och hampa icke behöva äskas av riksdagen utan torde denna verksamhet böra ombesörjas av vederbörande beredningsföretag. Till fullföljande av vissa undersökningar rörande lin- och hampberedningen torde för nästa budgetår liksom för löpande budgetår böra anvisas ett reservationsanslag av 20 000 kronor.»

I den föreliggande propositionen föreslås en rad av åtgärder till fortsatt stöd åt odlingen av lin och hampa i syfte att få till stånd en inhemsk produktion av råvaror för lin- och hampindustrin i landet. Med hänsyn till rådande förhållanden finner utskottet välbetänkt att ifrågavarande stödåtgärder upprätthållas. Ehuru utskottet liksom departementschefen hyser den uppfattningen att största försiktighet bör iakttagas vid utbyggandet av lin- och hampberedningsanstalterna, vill utskottet icke motsätta sig att medel anvisas till de i propositionen ifrågasatta utbyggnaderna och kompletteringarna av vissa beredningsverk, för vilket ändamål beräknats 145 000 kronor såsom bidrag och 400 000 kronor såsom lån. På grund av den utfästa statsgarantien torde till stödande av priset å hamphalm av 1942—1944 års skördar böra anvisas härför beräknat belopp av 1 961 000 kronor. Vidare torde för nästa budgetår anslag böra utgå dels med 50 000 kronor till Sveriges utsädesförening för kvalitetsundersökning av lin m. m. och dels med 20 000 kronor till fullföljande av vissa undersökningar rörande lin- och hampberedningen.

I enlighet med det anförda och då vad departementschefen i övrigt anfört och föreslagit i ärendet icke föranlett erinran från utskottets sida, hemställer utskottet,

att riksdagen må för budgetåret 1945/46

1) å riksstaten under nionde huvudtiteln anvisa

a) till *Befrämjande av fröodlingen m. m.: Vissa undersökningar rörande lin- och hampberedningen* ett reservationsanslag av 20 000 kronor;

b) till *Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till lin- eller hamperedningsanläggningar ett reservationsanslag av 145 000 kronor;*

c) till *Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm ett reservationsanslag av 1 961 000 kronor;*

d) till *Befrämjande av fröodlingen m. m.: Särskilt bidrag till Sveriges utsädesförening för kvalitetsundersökning av lin m. m. ett anslag av 50 000 kronor;*

2) å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till *Hemslöjdslånefonden* anvisa ett investeringsanslag av 400 000 kronor.

Stockholm den 19 april 1945.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Jacob Hansson, Anderberg, friherre Beck-Friis, Näslund, Nils Olsson, Dahlström* och *Bondeson* samt

från andra kammaren: herrar *Andersson* i Löbbo, *Ericsson* i Sörsjön, *Carlström, Mäler, Lundbom, Larsson* i Karlstad, *Gustafson* i Dädesjö och *Pettersson* i Rosta.
